

PSYCHOLOGIE U NÁS A V ZAHRANIČÍ

Prof. PhDr. TOMÁŠ PARDEL, DrSc. — 70-ROČNÝ

Pred 70 rokmi (19. 7. 1918) sa na Orave, v dedinke Čimhová narodil v rodine Pardelovcov syn, ktorého pomenovali po otcovi — Tomášom. Neľahké podmienky rázovitej Oravy formovali aj vývin mladého Tomáša Pardela v pracovitého, svojrázneho, no ľudského a čestného človeka. Tak ho viedli rodičia, tak ho dotváralo ovzdušie dedinského prostredia na základnej škole i na Reálnom gymnáziu v Trstenej a v Kláštore pod Znievom. Na Filozofickú fakultu do Bratislavy prišiel síce skromný, no vôbec nie zakríknutý roľnícky chlapec, ale v mnohých smeroch už vyzretý, ciela-vedome zasmerovaný mladý muž, sústreďujúci sa v rámci štúdia filozofie a slovenčiny (1938—1942) na otázky psychológie. Jeho materialistická orientácia ho už v týchto študentských rokoch priviedla k sledovaniu pokrokových smerov vo filozofii, k štúdiu marxistickej literatúry a k oboznamovaniu sa s ruskou a sovietskou psychológiou i fyziológiou.

Jednoznačne o jeho zameraní svedčí skutočnosť, že už od roku 1940 pracuje ako pomocná vedecká sila na Psychotechnickom ústave, kde po ukončení vysokoškolského štúdia (1942) a získaní akademického titulu doktora filozofie (1943) začal, ako koncipista psychologickéj služby, aj pracovať (do roku 1947). Potom jeden rok pracoval ako referent odboru psychológie Matice slovenskej v Martine, no už v roku 1948, ako 30-ročný, nastupuje do funkcie riaditeľa Ústavu pre sociálny výskum mládeže v Hlohovci. V tom čase sa už T. Pardel stával známym svojimi experimentálno-výskumnými prácami z oblasti vnímania z hľadiska vývinu a typologickej klasifikácie mládeže, ako o tom aj píše v štúdiu „Príspevok k typologickému výskumu stredoškolskej mládeže“ (Pedagogický zborník 1944, č. 1—2). Už v tejto práci sa začala črtat dominanta jeho vedeckého záujmu na teoreticko-experimentálnu stránku v oblasti genetickej psychológie a po stránku aplikáčnej v pedagogickej psychológii. Práve z týchto oblastí vychádzajú aj ďalšie faktovo bohaté a poznatkovo prínosné práce venované problematike delikvencie mladistvých na Slovensku, no napríklad aj vnímania školského filmu u detí, osvojovania písanej reči, jej vývinu a pod.

Po zrušení tohto ústavu vykročil T. Pardel pevne na životnú dráhu vedeckého pracovníka na Státnom pedagogickom ústave v Bratislave (1954) no najmä od roku 1956, keď definitívne zakotvil ako docent na vysokej škole, kde v roku 1963 získal vedeckú hodnosť kandidáta psychologických vied, bol vymenovaný za mimoriadneho profesora (1965), obhájil vedeckú hodnosť doktora psychologických vied (1969) a bol menovaný a ustanovený za riadneho profesora (1976) na Katedre psychológie Filozofickej fakulty UK.

T. Pardel patrí k najvýznamnejším československým psychológom a je známou osobnosťou aj v zahraničí. Stál pri zrode a formovaní marxistickej psychológie. Vybudoval a bol vedúcim Katedry psychológie na Vysokej škole pedagogickej (1956—1959), vybudoval a stal sa prvým vedúcim Katedry psychológie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave (1959—1971), kde súčasne od roku 1960 pôsobil aj ako riaditeľ Psychologického ústavu (do roku 1983). Rozhodujúcou mierou a v celoštátnom meradle sa zaslúžil nielen o rozvoj všeobecnej teórie psychologických vied vychádzajúcej z dialektického a historického materializmu, ale aj o uplatnenie takto zasmerovanej psychológie v socialistickej spoločenskej praxi. Jeho publikačná činnosť je tak rozsiahla (pozri zb. *Psychologica* roč. XXVI—XXVII, 1982, *Obzor Bratislava*), že na tomto mieste je možné sústrediť sa skutočne len na základné diela.

Po skoršie publikovaných a závažných prácach (napr. v r. 1952 „Učenie I. P. Pavlova a psychológia“, v r. 1966 „Písaná reč, jej vývin a poruchy u detí“, v r. 1967 už v 3. vydaní „Pedagogická psychológia“) vydáva v r. 1970 dielo „Úvod do psychológie“ (spoluautor M. Jurčo), v roku 1971 rediguje kolektívnu prácu „Psychologické otázky základného vzdelávania“ a na III. zjazde Slovenskej psychologickéj spoločnosti pri SAV vystupuje s vysoko aktuálnym referátom „Leninova teória odrazu a psychológia“ (In: O. Kondáš a kol.: *Psychológia a zdravý vývin osobnosti*. Bratislava, Psychodiagnostika n. p., 1971, s. 13—18). Principiálne, na základe vedeckej argumentácie, v monografii „Problémy psychoanalytického hnutia“ (1972) odmieta nepatričné zovšeobecňovania psychoanalýzy ako teórie ľudského konania.

Obdobne pozitívne treba hodnotiť aj dielo (v spoluautorstve s J. Koščom) „Predmet a systém psychologických vied“ (1975) a knihu „Základy všeobecnej psychológie“ (hlavný autor), ktorá vyšla roku 1975, resp. druhé vydanie v roku 1979. Práca je syntetická, koncipovaná na teoreticko-metodologických základoch marxizmu-leninismu.

mu a zohrala (i zohráva) úlohu prvej vysokoškolskej učebnice základnej psychologicko-disciplíny v rámci odborného štúdia: všeobecnej psychológie.

Z hľadiska rozpracovania marxisticko-leninskej psychologicko-teórie má osobitý význam aj dielo „Motivácia ľudskej činnosti a správania“ (1977). Ide opäť o dielo syntetického charakteru, v ktorom sa analyzuje problematika motivácie zo širokého záberu filozofického, marxisticko-leninského obrazu človeka v danej historickej etape.

Osobitne treba spomenúť publikáciu „Psychológia“ (1982), v ktorej sa pokúsil o také spracovanie výskumného, ale aj literárneho materiálu, ktoré by poskytlo pohľad na súčasný stav psychologického bádania v rôznych oblastiach psychologických vied.

Všetky tieto najvýznamnejšie diela prof. T. Pardela sú výsledkom široko koncipovanej a dokonale premyslenej teoretickej práce a znamenajú základný prínos pre rozvoj našej marxistickej psychológie. Typická je pre ne teoretická ujasnenosť problému, čistota metodologického prístupu k riešeniu a starostlivá, premyslená interpretácia získaných údajov, ako aj vyvodzovanie záverov. Spomenuté diela vyšli vcelku viac ako v 120 tisícovom náklade, z čeho jednoznačne vyplýva, že rozhodujúcim spôsobom prispeli k formovaniu viacerých generácií psychologov a významne ovplyvnili aj znalosti pracovníkov z iných oblastí zo súčasných poznatkov psychologických vied. Potom je zrejme, že význam prevážnej časti štúdií a monografií prof. T. Pardela treba vidieť nielen v kontexte rozvoja slovenskej psychológie, ale v celkovom rozvoji československej psychológie, najmä v období po druhej svetovej vojne.

Počínajúc 6. päťročnicou sa prof. T. Pardel stal koordinátorom hlavnej úlohy štátneho plánu základného výskumu VIII-5-9 „Rozvoj duševného života človeka a jeho spoločenského vedomia v socialistickej spoločnosti“, ktorej cieľom bol komplexný systémový interdisciplinárny prístup k výskumu človeka v socialistickej spoločnosti. Výskum na základe vedeckého poznania mal podať ucelený pohľad na ľudskú spoločnosť a ujasniť si možnosti spoločenských vied na jej rozvíjanie. V rámci tejto práce sa stal gestorom expertízy Jednotného programu spoločenských vied „Formovanie osobnosti socialistickeho človeka“ (1978), ktorej prínos spočíva v originálnom komplexnom poňatí a spracovaní problematiky formovania osobnosti v biodromálnom vývine.

Je takmer neuveriteľné, že popri tejto skutočne veľmi široko koncipovanej vedeckovýskumnej, publikačnej, výchovnovzdelávacej, politicko-organizátorskej činnosti si našiel čas na angažovanú prácu:

a) v spoločensko-politickej a ideovej oblasti (predseda ZO a CZV KSS, lektor MV KSS, vedúci teoreticko-metodologických seminárov v rámci ideovopolitického vzdelávania, v rámci ROH, ZČSSP a inde);

b) v odbornokoncepcnej a organizátorskej oblasti (predseda komisie pre obhajoby kandidátskych dizertačných prác a doktorských dizertačných prác, predseda štátnicovej komisie na katedre psychológie Filozofickej fakulty UK, na Vojenskej politickej akadémii Kl. Gottwalda v Bratislave, predseda rigoróznej komisie; člen vedeckej rady Fil. fak. UK, vedeckej rady na VPA Kl. Gottwalda, člen kolégia pre pedagogiku a psychológiu ČSAV, predseda a člen ÚV Slovenskej psychologicko-spoločnosti pri SAV, člen komisie pre udeľovanie národných cien, hlavný redaktor zb. Psychologica, člen redáčnej rady Čs. psychologie, Studia psychologica, člen vedeckej rady n. p. Psychodiagnostika, člen edičnej rady Slovenského pedagogického nakladateľstva, predseda komisie pedagogickej psychológie a člen komisie pre rozvoj vedy a techniky MŠ SSR, člen Rady programu ŠPZV VIII, koordinátor hlavnej úlohy ŠPZV VIII-5-9, predseda komisie expertov MŠ ČSR a MŠ SSR a i.).

A hoci prof. T. Pardel je teraz už na dôchodu, neodpočíva. Veľká je jeho práca, ktorú vykonáva aj dnes pri riešení a usmerňovaní výskumných úloh v rámci čiastkovej úlohy ŠPZV IX-6-3/2 „Rozvoj osobnosti, jej aktivita a sebarealizácia v procese socialistickej spoločenskej praxe“. Ochotne oboznamuje odbornú aj širšiu verenosť s výsledkami svojej práce, podieľa sa na tvorbe vysokoškolskej učebnice. Chce robiť, stále má nápady, podnety, aj dosť síl a energie. Tešíme sa s ním z jeho dobrého zdravia a také dobré zdravie a sviežosť mu prajeme aj do mnohých ďalších rokov. Mrzíef nás môže len to, že vo vyššej miere nečerpáme z jeho veľkých vedomostí a bohatých životných skúseností. Využívam aj túto príležitosť, aby sme sa zamysleli, či pre osobnosti typu T. Pardela vytvárame vhodný priestor, či sa vlastne nepodielame na mrhaní tak vzácnymi intelektuálnymi kapacitami a životnými skúsenosťami, ako je to veľmi viditeľné práve v prípade nášho vzácneho jubilanta.

Za široký kolektív spolupracovníkov a žiakov

J. Boroš